

Annelies Kassenberg

Een brug
tussen ouders
en school

Van nature zijn alle ouders betrokken bij hun kind én bij hun schoolcarrière (o.a. Booijsink, 2007). Ouders en school hebben namelijk hetzelfde belang en dat is het welzijn van het kind. Tegenwoordig wordt in plaats van ouderbetrokkenheid ook wel de term educatief partnerschap gebruikt. Ouders en leerkrachten zijn in deze benadering gelijkwaardige partners die beiden een optimale stimulering van de ontwikkeling van de kinderen wensen (De Wit, 2005).

Ouderbetrokkenheid is een verzamelnaam voor verschillende manieren waarop ouders betrokken zijn bij de school van hun kind. Het gaat om informatievoorziening (communicatie via allerlei media met ouders), ouderparticipatie (formele en informele activiteiten van ouders binnen de school) en ontwikkelingsondersteuning (opvoedingsondersteuning en onderwijsondersteunend gedrag) (Lusse, 2011; Van der Schaaf en Van den Berg, 2009). Verschillende onderzoeken tonen aan dat vooral ontwikkelingsondersteuning thuis gunstig is voor de ontwikkeling van kinderen (Desforges en Abouchaar, 2003; Smit, 2007).

Niet alle ouders slagen erin om hun kind stabiliteit en een stimulerende leeromgeving te bieden. Daarom is het van belang dat scholen zich richten op het actief ondersteunen en stimuleren van ouders in hun rol als opvoeder (Bordewijk et al., 2007). Veel leerkrachten van basisscholen vinden het echter moeilijk om de ouders van de kinderen te bereiken en in gesprek te geraken. Wellicht is de drempel naar school voor sommige ouders te hoog. Dat is jammer, omdat uit onderzoek blijkt dat opvoedingsgedrag van ouders, omgeving van het gezin en informele

educatie door ouders bepalend zijn voor de ontwikkeling en het schoolsucces van kinderen (Bordewijk et al., 2007).

Pilot Ouderconsulent

Om het ontwikkelingsondersteunende gedrag van ouders te stimuleren is per 1 september 2011, als pilot van twee jaar, op twee basisscholen in de stad Groningen een ouderconsulent aangesteld. Deze twee ouderconsulenten willen bijdragen aan de verbetering van de relatie tussen school en de gezinnen in de wijk.

De interactie, zoals die op school en thuis plaatsvindt, kan zeer verschillend zijn. In de thuissituatie worden kinderen (en hun talent) bijvoorbeeld op een andere manier aangesproken dan op school. Zo weten we uit onderzoek dat laagopgeleide ouders gemiddeld minder tijd aan voorlezen besteden en minder standaard Nederlands met hun kinderen spreken, waardoor de taalbeheersing van deze kinderen anders is dan er op school van hen wordt gevraagd (Bordewijk et al., 2007).

De Groningse wijk waar de pilot met de ouderconsulenten wordt uitgevoerd, kan worden getypeerd als een achterstandswijk. Veel kinderen komen uit kansarme of kwetsbare gezinnen. Meer dan 1/3 van de kinderen komt uit een eenoudergezin. Zo'n 14% van de gezinnen leeft onder de armoedegrens. Van de leerlingen op deze twee basisscholen heeft ongeveer 60% een leerlinggewicht¹. Dat is het hoogste percentage gewichtenleerlingen op een school in de stad Groningen.

De twee ouderconsulenten zijn afkomstig

¹. Leerlinggewicht is een factor die samenhangt met de achtergrond van de ouders en wordt gebaseerd op hun opleidingsniveau.

uit het leerkrachtenteam, maar werken nu vanuit hun eigen school in een andere functie. De taken van de ouderconsulent zijn ontleend aan een onderzoek uit Leuven (Op den Kamp et al., 2007) en door beide scholen naar hun eigen situatie in actieplannen vertaald. In de actieplannen worden de volgende twee doelen voor de langere termijn gesteld:

1. Ouders worden versterkt in hun rol als partner in het leer- en opvoedingsproces van hun kind(eren).
2. De samenwerking tussen de school en haar relevante partners in de buurt is toegenomen. Dit doel heeft met name betrekking op een adequate doorverwijzing naar relevante partners (Centrum Jeugd en Gezin, stichting MJD, Jeugdzorg Groningen, etc.).

Onderzoekopzet

In opdracht van de gemeente Groningen is tegelijk met de start van de pilot een onderzoek gestart om na te gaan welke resultaten de ouderconsulenten tot stand brengen. Uitgangspunt voor deze evaluatie zijn de doelstellingen van de pilot Ouderconsulent en de concrete doelen uit de per school toegespitste actieplannen van beide ouderconsulenten. De centrale vraagstelling voor het tweejarige onderzoek luidt:

In hoeverre verbetert het contact (zowel kwantitatief als kwalitatief) tussen (kansarme) ouders, de school en de kinderen tijdens de projectperiode?

Als eerste stap in de tweejarige pilot hebben de beide ouderconsulenten in het actieplan voor het schooljaar 2011-2012 zich ten doel gesteld hun zichtbaarheid bij ouders, binnen de school en in de wijk te vergroten. Daarnaast willen zij het onderwijsondersteunende gedrag van

ouders vergroten. In dit artikel worden de ervaringen en voorlopige resultaten van het eerste pilotjaar besproken.

Onderzoekers en ouderconsulenten werken in het onderzoek samen. Door tussentijdse analyses van opbrengsten waarbij de ouderconsulenten als medeonderzoekers optreden en de onderzoekers van het lectoraat Integraal Jeugdbeleid van de Pedagogische Academie (PA) meedenken en ontwerpen, wordt invulling gegeven aan de nieuwe functie van de ouderconsulenten. Vanwege de directe betrokkenheid van de onderzoeker bij het onderzoeksobject kan men deze vorm van onderzoek het beste typeren als actie-onderzoek (Ponte, 2012).

Het onderzoek wordt uitgevoerd op twee Groningse basisscholen. De eerste school is een school met ongeveer 200 leerlingen. Inclusief ondersteunend personeel werken er 21 mensen. Op de tweede school zitten ongeveer 260 leerlingen en werken er, inclusief ondersteunend personeel, 33 mensen. Op beide basisscholen worden interviews gehouden met de ouderconsulent en de directeur van de basisschool. Daarnaast worden per school ook interviews gehouden met drie leerkrachten en zes ouders en hun kinderen. Ook partnerorganisaties waarmee de ouderconsulenten samenwerken worden in het onderzoek betrokken.

Evaluatie

De ouderconsulenten houden vanaf het begin van het project een digitaal logboek bij waarin naast kindgegevens onder meer informatie wordt bijgehouden over het type activiteit, het doel en de betrokken partijen. Om vast te stellen in hoeverre het contact tussen ouders en

de school is verbeterd worden aan het eind van het project, in het voorjaar van 2013, semigestructureerde interviews gehouden met zowel ouders, kinderen als leerkrachten. Aan deze drie groepen zal worden gevraagd hoe zij het contact tussen ouders en de school ervaren, waar de knelpunten zitten en wat de aard en de hoeveelheid contact met de ouderconsulent is geweest.

Externe partners met wie de ouderconsulenten hebben samengewerkt wordt gevraagd een vragenlijst in te vullen. Omdat een nulmeting niet haalbaar was, wordt er met alle betrokkenen teruggeblikt en geanalyseerd of en wat er in de tussentijd veranderd is. Vanaf de start van de pilot vinden tussentijds regelmatig gesprekken plaats tussen de onderzoekers en de ouderconsulenten om inzicht te krijgen in de verkregen gegevens en deze te interpreteren in het kader van bruikbaarheid, effectiviteit en rendement. Aan het eind van elk jaar stellen de ouderconsulenten een zelfevaluatie op aan de hand van de vooraf gestelde doelen voor dat jaar.

De evaluatie van de pilot Ouderconsulent vindt plaats vanuit het lectoraat Integraal Jeugdbeleid van de Pedagogische Academie (PA) en de Academie voor Sociale Studies (SASS) van de Hanzehogeschool Groningen (HG). Het onderzoek wordt uitgevoerd door onderzoekers die betrokken zijn bij het onderzoeksthema Leefwerelden verbinden. Onderzoek rond dit thema concentreert zich op samenwerkingsverbanden die gericht zijn op het versterken van de omgeving van opgroeiende kinderen, om zo kinderen optimale kansen tot gezond opgroeien te bieden. Bestaand onderzoek laat zien dat het met kinderen die in verbindende omgevingen opgroeien beter gaat dan

met hun leeftijdgenoten bij wie het daaraan ontbreekt (Garbarino et al., 1997; Moritsugu et al., 2010; RMO, 2009; De Winter, 2006).

Verbindende omgevingen zijn omgevingen waar kinderen zich welkom en gerespecteerd voelen en merken dat zij ertoe doen. Een belangrijk kenmerk is de (al dan niet lichte) pedagogische afstemming tussen ouders, buurtbewoners, vrijwilligers en professionals (Verhagen et al., 2012). Om kinderen zo goed mogelijk te begeleiden in hun ontwikkeling moeten professionals, ouders en andere betrokkenen uit de sociale omgeving van kinderen samenwerken (*civil society*). De gunstige invloed van samenwerking neemt toe als opvoeders elkaar beter kennen én beter samenwerken (De Winter, 2004; Bronfenbrenner, 1988).

In het derde studiejaar van de Pedagogische Academie van de Hanzehogeschool volgen de studenten een cursus Professioneel communiceren met ouders. De studenten leren tijdens deze cursus dat de leerkracht, ouders en kind/leerling constant met elkaar in verbinding staan. De relatie tussen deze drie gesprekspartners is weer te geven in een dynamische driehoek. Er gebeurt veel in de contacten tussen de drie partijen dat van groot belang is voor het leven bij alle drie. De ervaring van de ouderconsulenten en ouders binnen het project en de uitkomsten van het onderzoek zullen na afloop worden geïntegreerd in deze cursus. Daarnaast zal er binnen de aan het lectoraat gekoppelde minor Gezond opgroeien, Gezond ouder worden (*Healthy Ageing*) bij het college rond het thema Leefwerelden verbinden worden ingegaan op ouderbetrokkenheid en de uitkomsten van dit onderzoek.

Het onderzoek wordt uitgevoerd door een docent/onderzoeker en een student-assistent. Studenten van de PA assisteren in de tweede fase (2012-2013) van het onderzoek. Zij interviewen in het kader van een minoropdracht de kinderen van in totaal twaalf ouder(paren) van de beide basisscholen die regelmatig contact met de ouderconsulent hebben gehad. Vanwege de beperkte middelen is gekozen voor twaalf ouders. Om de resultaten te kunnen vergelijken worden ook de kinderen uit deze gezinnen ondervraagd. De resultaten van de gesprekken worden door de studenten geclassificeerd en verwerkt. Daarnaast helpen zij de student-assistent bij de afname en de verwerking van de interviews met de ouderconsulenten en directies van de scholen.

Voorlopige resultaten

De pilot Ouderconsulent is halverwege de looptijd. Het eerste jaar stond in het teken van kennismaking en positionering met betrekking tot de ouders, het team, de directie, het zorgteam, de wijk en instanties (doelen actieplan). In hoeverre zijn de ouderconsulenten na een jaar in deze opzet geslaagd? Deze vraag kan beantwoord worden aan de hand van de informatie uit de zelfevaluaties en het logboek. De ervaringen van de overige partijen (leerlingen, ouders, team, partners) worden in het tweede en laatste onderzoeksjaar gepeild en hier niet behandeld.

1. Zelfevaluaties

In de zelfevaluaties die de ouderconsulenten hebben opgesteld geven zij aan in hoeverre zij geslaagd zijn in het bereiken van de in het actieplan opgestelde doelen en waar zij verbetering nodig achten.

Doel: zichtbaarheid vergroten

Beide ouderconsulenten geven aan veel te hebben geïnvesteerd in het vergroten van hun eigen bekendheid onder ouders. Een succesvolle methode voor beiden is 's ochtends op het plein de ouders en kinderen opwachten en begroeten. De drempel voor ouders is hierdoor merkbaar verlaagd en zij weten de ouderconsulenten dan ook goed te vinden voor vragen, problemen of een praatje. Beide ouderconsulenten geven aan dat het vertrouwen van ouders in de school is toegenomen. In sommige gevallen gaat de ouderconsulent op huisbezoek. Het is voor ouders een ontspannen plek om te praten en de ouderconsulent krijgt meteen inzicht in hoe het er thuis aan toe gaat. Om contact te onderhouden met het schoolteam sluiten de ouderconsulenten aan bij teamvergaderingen en hebben zij regulier overleg met de directie en het zorgteam. Binnen de school is de ouderconsulent vooral zichtbaar door haar bijdrage aan gezamenlijke schoolactiviteiten zoals sinterklaasviering, tentoonstellingen en projecten. Daarnaast hebben de ouderconsulenten te maken met veel zorgsignalen uit multiprobleemgezinnen, waar verschillende instanties bij betrokken zijn. De beide ouderconsulenten geven aan veel tijd te steken in deze gezinnen en in het opbouwen van relaties met instellingen die bij deze gezinnen betrokken zijn.

Doel: onderwijsondersteunend gedrag vergroten

Nadat ouders enigszins bekend waren met de nieuwe ouderconsulenten is door beiden een start gemaakt met het betrekken van ouders bij het leerproces van hun kind en hen te ondersteunen bij het opvoedproces. Zo is er in het kader van voor- en vroegschoolse educatie

(VVE) door een ouderconsulent samen met een leerkracht een plan gemaakt om ouders bij het lezen te betrekken. Er zijn verschillende ochtenden georganiseerd waar ouders zijn voorgelicht over het belang van het samen lezen met je kind. De ervaring van het afgelopen jaar heeft de ouderconsulenten wel geleerd dat het makkelijker is een ingang te vinden voor ondersteuning bij het opvoed- dan bij het leerproces.

2. Logboek

De wijze waarop de ouderconsulenten aangeven in het eerste jaar invulling aan hun functie te hebben gegeven is deels terug te zien in de urenbesteding die zij hebben bijgehouden in de logboeken (tabel 1). In de actieplannen van de ouderconsulenten is ruim 80% van de tijd ingeruimd voor activiteiten die gericht zijn op ouders (42%), instanties (19%), de buurt en de school (21%). De overige uren zijn gereserveerd voor intervisie, nascholing en administratie. De registraties in de logboeken laten zien dat de activiteiten niet geheel volgens plan zijn verlopen. De meeste uren zijn zoals gepland naar de contacten met (multiprobleem)ouders gegaan. Er is in de praktijk echter minder tijd naar de wijk (bewoners en wijkinstellingen), de school en instanties (40% begroot, realisatie respectievelijk 28% en 22%) gegaan. Die tijd is gaan

zitten in 'overhead', zoals onderling overleg tussen de ouderconsulenten en intervisie met directbetrokkenen binnen de gemeente. In tegenstelling tot hun eigen beleving (zelfevaluaties) blijken de ouderconsulenten in de praktijk dus minder tijd te besteden aan instellingen waarmee zij samenwerken (zoals CJG, MJD, schoolmaatschappelijk werk, etc.).

Voorlopige uitkomst

Het eerste jaar van de pilot Ouderconsulent op twee scholen in de stad Groningen was een jaar van uitvinden en uitproberen. De ouderconsulenten geven beiden aan een vertrouwde factor te zijn geworden. Veel ouders, leerkrachten en professionals uit instellingen zoals het CJG, MJD en de kinderopvang lijken de weg naar hen te hebben gevonden. De voorlopige conclusie van de ouderconsulenten en de directies van beide scholen over de resultaten tot nu toe is daarom positief. De samenwerking binnen het actie-onderzoek zien zij ook als positief. Er is regelmatig overleg met het lectoraat waarbij uitwisselen van praktijkervaringen en feedback vanuit het onderzoek leiden tot zelfreflectie en bijstelling van de invulling van de functie van de ouderconsulenten.

Twee punten die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen hebben tot

interne discussie en reflectie geleid. In de eerste plaats is er geen vastomlijnde taakomschrijving voor een ouderconsulent of een programma dat uitgevoerd moet worden. En hoewel beide ouderconsulenten

categorie	begrote uren (actieplan)	realisatie school 1	realisatie school 2
Contacten met ouders	42%	39%	40%
Contacten verschillende instanties	19%	12%	8%
Activiteiten mbt wijk en school	21%	16%	14%
Administratie	6%	7%	7%
Intervisie/werkoverleg ouderconsulent	4%	18%	22%
Nascholing	2%	4%	6%
Overig	6%	4%	3%
totaal	100%	100%	100%

Tabel 1: Urenspecificatie ouderconsulenten (op basis van 26-urige werkweek) en realisering in percentages

in onderling overleg een vergelijkbaar actieplan hebben opgesteld liet de uitvoering daarvan veel ruimte voor eigen invulling en interpretatie. De registraties uit de logboeken bevestigen dat die ruimte verschillend is ingevuld. Terwijl de ene ouderconsulent het grootste deel van haar tijd heeft besteed aan contacten met ouders uit multiprobleemgezinnen, heeft de andere ouderconsulent zich nadrukkelijk gericht op alle gezinnen. Persoonlijke ervaring en voorkeuren spelen een rol bij de invulling van de functie. In gezinnen waar soms langdurig veel verschillende problemen een rol spelen, zijn vaak verschillende (hulp)instellingen betrokken. Voor beide ouderconsulenten geldt dat binnen de ruimte die de functie biedt het gevaar bestaat dat zij casemanagers worden in een aantal van deze gezinnen, terwijl schoolmaatschappelijk werk en CJG daarvoor meer de aangewezen partijen zijn. Voor beide ouderconsulenten is doelgroepbepaling en de afbakening van werkzaamheden een aandachtspunt.

In de tweede plaats lijkt de drempel voor ouders en leerkrachten naar elkaar verlaagd. Voor leerkrachten scheelt het een hoop tijd nu de ouderconsulent bijvoorbeeld op huisbezoek gaat en voor ouders is veel vaker iemand beschikbaar die hen helpt met problemen of luistert naar hun zorgen. Het gevaar ligt echter op de loer dat de ouderconsulent de communicatie niet alleen helpt verbeteren, maar een noodzakelijk voorwaarde hiervoor wordt. Hoewel het niet in de opdracht van de ouderconsulenten ligt zichzelf overbodig te maken, is overdracht van de opgebouwde expertise naar het leerkrachtenteam en stimulering van ouders richting de school een tweede punt om alert op te zijn. Te meer omdat de nadruk vanuit de overheid en

maatschappelijke instellingen steeds meer ligt op het zelf organiseren van goede oplossingen door zowel leerkrachten als ouders (eigen kracht).

Volgende fase

Aan beide aandachtspunten wordt gewerkt. In een gezamenlijke studiemiddag voor ouderconsulenten, onderzoekers, beleidsmakers en andere betrokkenen is met een betrokkene van een soortgelijk project uit een andere stad gediscussieerd over de invulling van de taken van een ouderconsulent. In de tweede fase van het project worden de nieuwe inzichten toegepast en vanuit het onderzoek gevolgd. De studenten van de pabo zullen in deze fase van het onderzoek tijdens de interviews die zij houden met de verschillende betrokken bespreken hoe de functie-invulling ervaren wordt en welke resultaten zij zien.

Literatuur

- Booijink, M. (2007). *Terug naar de basis. Communicatie tussen leerkrachten en allochtone ouders in het primair onderwijs*. Onderzoeksrapport. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden.
- Bordewijk, A., Dries, H., Harkink, M. en Visser, E. (2007). *Ouderbetrokkenheid thuis: sleutel voor schoolsucces*. Velp: Spectrum CMO.
- Bronfenbrenner, U. en Morris, P.A. (1988). The ecology of developmental processes. In W. Damon & R.M. Lerner (eds.). *Handbook of child psychology*. New York: John Wiley. pp 993-1028.
- Desforjes, C. en Abouchaar, A. (2003). *The Impact of Parental Involvement, Parental Support and Family*

Education on Pupil Achievements and Adjustment. A Literature Review. London: Department for education skills.

Garbarino, J., Kostely, K. en Barry, F. (1997). Value Transmission in an Ecological Context. The High-Risk Neighborhood. In: J. Grusec en L. Kuczynski (red.) (1997). *Parenting and Children's Internalization of Values. A Handbook of Contemporary Theory.* New York: John Wiley.

Lusse, M. (2011). *Literatuurverkenning children's zone: Thema ouderbetrokkenheid.* Rotterdam: Paper Hogeschool Rotterdam.

Moritsugu, J., Wong, F.W. en Grover Duffy, K. (2010). *Community psychology.* Boston MA: Pearson Education; Allyn & Bacon.

Op den Kamp, H., G. van Gyes en E. Desmedt (2007). *Beroepsprofiel Brugfiguur in het Basisonderwijs.* Katholieke Universiteit Leuven, Hoger Instituut voor de arbeid.

Ponte, P. (2012). *Onderwijs onderzoek van eigen makelij.* Den Haag: Boom uitgevers.

RMO (2009). *Investeren rondom kinderen.* Den Haag: RMO.

Van der Schaaf, N. en Berg, T. van den (2009). *Ouderbetrokkenheid in de brede school.* Groningen: Lectoraat Integraal Jeugdbeleid, Hanzehogeschool Groningen.

Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R. en Brus, M. (2007). *Ouders, scholen en diversiteit. Ouderbetrokkenheid en participatie op scholen met veel en weinig achterstandsleerlingen.* Nijmegen: ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.

Verhagen, S., Calkoen, P., Jurrius, K. en Verheijke, J. (2012). *Opvoeden en ontmoeten in de wijk.* Utrecht: Lectoraat Participatie en Maatschappelijke Ontwikkeling,

Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht.

Winter, M. De (2004). *Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in het algemeen belang, de noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief.* Den Haag: WRR.

Winter, M. de (2006). *Democratie-opvoeding versus de code van de straat.* In: M. de Winter, T. Schillemans en R. Janssens (red.) (2006). *Opvoeding in democratie.* Amsterdam: SWP.

Wit, C. de (2005). *Ouders als educatieve partners, een handreiking voor scholen.* Q-Primair.